

บทคัดย่อ

หอไตร เมืองลำพูน

หอไตร เมืองลำพูน ส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์และมีรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมและการประดับลวดลายที่ปรากฏอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ อันสะท้อนถึงงานศิลปกรรมที่หลากหลาย เช่น อิทธิพลศิลปะตะวันตก อิทธิพลศิลปะพม่า อิทธิพลศิลปะจากกรุงเทพฯ และอีกส่วนหนึ่งเป็นงานช่างแบบพื้นบ้านล้านนา เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวอังกฤษได้เข้ามาสัมปทานป่าไม้ในเขตภาคเหนือและได้นำชาวพม่าเข้ามาทำไม้ ทำให้เกิดกระแสงานศิลปกรรมรูปแบบใหม่ ดังกล่าวเกิดขึ้น ทั้งนี้ อาจแบ่งหอไตรออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ กล่าวคือ กลุ่มที่เป็นอาคารยกใต้ถุนสูง และกลุ่มอาคารทรงตีก่ออิฐถือปูนผสมเครื่องไม้ ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้ อาจจะสร้างไว้กลางสระน้ำหรือไม่ก็ได้ งานสร้างสรรค์ดังกล่าว น่าจะมาจากธรรมเนียมส่วนบุคคลของช่างหรือของผู้อุปถัมภ์ในการก่อสร้าง ทั้งขุนนาง พ่อค้า ประชาชน แม้ว่าวัฒนธรรมการสร้างหอไตรจะค่อยเสื่อมความนิยม อันเนื่องมาจากวิวัฒนาการด้านสิ่งพิมพ์หรือด้านการเก็บข้อมูล ทำให้ความจำเป็นในการสร้างหอไตรนั้นลดน้อยลง หอไตร เมืองลำพูน ที่ปรากฏอยู่เป็นหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการผสมผสานวัฒนธรรม แนวคิด และความศรัทธาของผู้คนต่อที่มีต่อพุทธศาสนาในยุคก่อน

Résumé*

Ho Trai, Bibliothèques de la ville de Lamphun

Parmi les vestiges artistiques de la ville de Lamphun, datés de l'époque de Ratanakosin, les bibliothèques (th. Ho Trai) représentent des styles artistiques divers, fruit des contacts commerciaux entre la deuxième moitié du XIXe siècle et de la première moitié du XXe siècle. Au cours de cette période, les Anglais et les Birmans sont venus exploiter les ressources naturelles, telles que le bois et les minéraux etc. Les Birmans bouddhistes, venus travailler dans les chantiers, avaient eu l'occasion de participer à la fondation du temple, considéré comme acte méritoire. A l'époque, il est encore utile d'avoir un endroit sûr où l'on puisse réserver les manuscrits religieux, souvent victime de la destruction par les termites et d'autres insectes. Dans chaque sanctuaire, outre les salles d'assemblée (ubosoth) et les salles d'ordination (vihân), on retrouve toujours une bibliothèque. Cet édifice peut être construit sur pilotis au milieu du bassin ou bien à deux étages, la partie inférieure étant souvent en brique enduite de plâtre. Les manuscrits étaient conservés dans la salle de l'étage supérieur. Le premier type d'édifice était courant dans le Centre de la Thaïlande, tandis que le deuxième se trouvait fréquent dans les régions septentrionales. L'ensemble des bibliothèques montre le style d'un mélange des cultures venues des régions avoisinantes. L'influence de l'école de Ratanakosin y est très présente. Si des éléments traditionnels de menuiserie et de décor nous permettent de repérer l'influence de la capitale thaïe, certains motifs végétaux et sculptures des divinités ont pour origine la Birmanie. A partir du moment où l'imprimerie s'était bien répandue et où l'utilisation de l'informatique s'était généralisée, le rôle de Ho Trai diminuait de plus en plus. Il est normal que cet édifice soit exclu du nouveau sanctuaire.

* Résumé relu par M. Julien LAENENS et M. Damien FLEURY

หอไตร เมืองลำพูน

มลฤดี สายสิงห์*

รูปที่ 1 หอไตร วัดพระธาตุหริภุญชัย

ความโดดเด่นของศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ของเมืองลำพูนประการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของบ้านเมืองที่ผ่านมาในแต่ละยุคสมัย คือ อาคารที่มีการผสมผสานจากหลากหลายวัฒนธรรม อันได้แก่ อิทธิพลศิลปะตะวันตก อิทธิพลศิลปะพม่า อิทธิพลศิลปะจากกรุงเทพฯ และอีกส่วนหนึ่งเป็นงานช่างแบบพื้น

บ้าน จะพบเห็นได้ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งอังกฤษได้เข้ามาสัมปทานป่าไม้ในเขตภาคเหนือและได้นำชาวพม่าเข้ามาทำไม้ ทำให้เกิดกระแสงานศิลปกรรมรูปแบบใหม่ดังกล่าวเกิดขึ้น พบได้ในอาคาร บ้านเรือน และอาคารที่ถือเป็นรูปแบบศิลปกรรมที่เห็นได้ชัดและพบมากในเมืองลำพูนจนถึงปัจจุบันคือ หอไตร (รูปที่ 1)

---

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

หอไตร เป็นชื่อเรียกย่อมาจากชื่อเต็มว่าหอพระไตรปิฎก หมายถึง หอพระธรรม จัดเป็นอาคารสำคัญหนึ่งในศาสนสถาน เพื่อเก็บคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่นๆ ที่จารึกบนใบลาน หรือพับหนังสือ ทางภาคกลางมักจะสร้างเป็นอาคารไม้ทั้งหลังไว้กลางสระน้ำในวัด เพื่อกันปลวก มด แมลงต่างๆ ที่มักจะกัดกินคัมภีร์เสียหาย ด้วยเหตุที่เป็นอาคารไม้ทั้งหลัง ซึ่งเป็นวัสดุที่เสื่อมสลายได้ง่ายภายใต้สภาพดินฟ้าอากาศแบบร้อนชื้น จึงอธิบายได้ว่าเหตุใดหลักฐานหอไตรที่ยังคงสภาพอยู่ในปัจจุบันจึงมีอายุไม่เก่าไปถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 23 เช่น หอไตรสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ณ วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งนักวิชาการบางท่านเชื่อว่าน่าจะเป็นหอไตรที่มีอายุเก่าที่สุดในขณะที่หอเขียนวังสวนผักกาดที่นักวิชาการกำหนดอายุไว้ในสกุลช่างอยุธยาตอนปลายนั้นยังมีข้อสงสัยในเรื่องลวดลายซึ่งสามารถนำไปเปรียบเทียบกับลวดลายที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือ ระหว่างรัชกาลที่ 1-3¹

การสร้างหอไตรเพื่อเก็บพระธรรมนั้น เชื่อว่าน่าจะปรากฏตั้งแต่ยุคแรกเริ่มการสร้างรับพุทธศาสนาในอาณาจักรศรีอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ 13 แล้ว หลักฐานทางด้านเอกสารจากจารึกหลายชิ้นต่างสะท้อนให้เห็นว่ามีการให้ความสำคัญในการจารึกคัมภีร์พระธรรมเพื่อเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น การที่พระเจ้าสุวามิสิทธิธิโปรด “...ให้จารพระไตรปิฎกไว้เป็นอันมาก...”² หรือจารึกหลายหลักที่มีกรกล่าวถึงการสร้างหอพระไตรปิฎก เพื่อเป็นที่เก็บรักษาพระคัมภีร์ หรือศิลาจารึกวัดแสนข้าวห่อซึ่งสามารถกำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 17 ที่กล่าวถึงการ “...สร้างคัมภีร์พระปริตต์พร้อมกับที่เก็บคัมภีร์นั้นไว้ใน วัดมหาวัลล์...”³ อย่างไรก็ตาม หลักฐานจารึกจำนวนมาก

¹ Jean Boisselier, *La peinture en Thaïlande*, (Fribourg, Office du Livre, 1975), 97-98.

² จำปา เยื้องเจริญ และคณะ, “ลพ. 1 จารึกพระเจ้าสุวามิสิทธิ (วัดดอนแก้ว) อักษรมอญโบราณ ภาษาบาลี – มอญ พุทธศตวรรษที่ 17”, *ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศรีอยุธยา*, (กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์, 2520), 91.

³ จำปา เยื้องเจริญ, “จารึกวัดดอนแก้ว (ลพ. 4)”, *ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศรีอยุธยา*, กรมศิลปากรจัดพิมพ์ในโอกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ศรีอยุธยา วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2522, (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์ 2522), 31-32.

หลักที่มีกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวถึงการสร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกและการสร้างหอไตร ซึ่งน่าจะแสดงถึงการให้ความสำคัญกับพระธรรมอันน่าจะมีผลจากเหตุการณ์ในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช ที่พระองค์ทรงให้สังคายนาพระไตรปิฎก ในปี พ.ศ. 2020

เพราะไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ ที่สามารถระบุรูปแบบที่ชัดเจนของหอไตรในอาณาจักรล้านนาก่อนยุครัตนโกสินทร์ จึงไม่สามารถกล่าวได้ว่าจะนิยมสร้างเป็นอาคารไม้ที่ตั้งอยู่กลางน้ำดังเช่นที่ปรากฏในภาคกลางหรือไม่ แต่หากมีอยู่ หอไตรเหล่านี้คงเสื่อมสลายยุพังไปแล้ว อนึ่ง สภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและที่ราบสูงระหว่างหุบเขา ซึ่งแตกต่างจากที่ราบลุ่มแม่น้ำในภาคกลาง อาจจะเป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้การสร้างหอไตรในอาณาจักรล้านนาไม่เป็นแบบแผนว่าจะต้องสร้างไว้กลางสระน้ำ

จากการศึกษากลุ่มหอไตรในวัดเมืองลำพูนครั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นอาคารที่สร้างขึ้นในยุครัตนโกสินทร์ ระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น และปรากฏรูปแบบหลากหลาย กล่าวคือมีทั้งที่เป็นอาคารไม้ทั้งหลังสร้างไว้กลางน้ำ และที่เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนผสมเครื่องไม้ ดูเหมือนว่าช่างมีอิสระในการออกแบบตัวอาคารตลอดจนการตกแต่งลวดลาย ซึ่งไม่ได้มีรูปแบบที่กำหนดตายตัว ความหลากหลายของรูปลักษณะอาจเกิดจาก ขุนนาง พ่อค้า หรือประชาชนในแต่ละชุมชนผู้ศรัทธาออกทุนทรัพย์ในการสร้างอาคารในศาสนสถาน ได้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจรูปแบบอาคารที่จะสร้างด้วยเช่นกัน

หอไตรตามวัดต่างๆ ในเมืองลำพูน สามารถจัดกลุ่มหอไตรออกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 หอไตรไม้ยกใต้ถุนสูง

โดยทั่วไปมีรูปแบบเช่นเดียวกับทางภาคกลาง ที่สร้างเป็นอาคารไม้ยกใต้ถุนสูง จากข้อมูลการศึกษาเมืองลำพูนระบุว่า พบหอไตรกลุ่มนี้ทั้งที่ตั้งอยู่กลางสระน้ำและที่ตั้งบนลานวัด ซึ่งกลุ่มหลังอาจจะเคยตั้งอยู่กลางสระน้ำ แต่ได้ถมที่เสียภายหลังก็อาจเป็นได้ การสร้างหอไตรด้วยไม้ทั้งหลังและตั้งไว้กลางสระน้ำในวัดนั้นพบได้ทั่วไปในภาคกลาง ใช้งานสะดวกได้ง่ายและมีน้ำหนักเบา จึงสามารถก่อไว้กลางน้ำได้โดยไม่ต้องผูกค้ำ และยังสามารถป้องกันคัมภีร์ต่างๆ จากปลวก มด ได้อย่างดี เชื่อว่าหอไตรกลุ่มนี้อาจจะได้รูปแบบที่ขึ้นมาจากภาคกลาง ตัวอย่างหอไตรที่สำคัญของจังหวัดลำพูนมีดังต่อไปนี้ คือ

หอไตร วัดป่าเหียง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน (รูปที่ 2, 2ก)

รูปที่ 2 หอไตร วัดป่าเหียง อ. ป่าซาง

สร้างด้วยไม้ทั้งหลังในรูปแบบไทยประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากภาคกลาง กล่าวคือ เป็นอาคารทรงไทยเปิดโล่ง มีทางข้ามน้ำเล็กๆ ที่นำไปสู่บันไดทางเข้าหอไตร ตัวอาคารเปิดโล่งเป็นลานเดินรอบห้องเก็บพระคัมภีร์ที่อยู่ตรงกลาง ซึ่งชวนให้นึกถึงหอเขียนวังสวนผักกาด กรุงเทพฯ ซึ่งเดิมยกมาจากจังหวัดอยุธยา หอไตรวัดป่าเหียงมีองค์ประกอบหลายประการที่คล้ายคลึงกับหอเขียนวังสวนผักกาด เช่น การเขียนลวดลายลงรักปิดทอง ซึ่งที่ผาด้านนอกของห้องนี้ลงรักสีแดงชาดปิดทองลายเทพนม ชู่มประตูปะตูไม้แสดงรูปแบบเฉพาะของสกุลช่างพื้นบ้านล้านนา

รูปที่ 2ก ลวดลายประดับหน้าบันและโก่งคิ้ว
วัดป่าเหียง

เครื่องไม้มุงหลังคาทำรูปแบบไทยแท้ คือ เป็นหลังคาซ้อนกันสองชั้น มีหลังคาสูงและจั่วที่ลาดชัน มุงหลังคาด้วยแผ่นทองแดง (ทองจังโก) ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ (หัวนาค) รูปแบบสกุลช่างล้านนา อย่างไรก็ตาม ช่อฟ้าสะท้อนให้เห็นการผสมผสานรูปแบบเฉพาะของศิลปะพื้นบ้านล้านนา ที่มีลักษณะคล้ายศิลปะลาวกับศิลปะทางภาคกลางด้วย ลวดลายประดับหน้าบัน โก่งคิ้ว (รวงผึ้ง) หรือที่นาคัทธนต์ (ทวย) รองรับโครงสร้างหลังคา ฉลุเป็นลายหมูเทวดาเห็นยวคือเถาไม้ อนาคตรอบหน้าบัน มีบ้านลม (รวย) เหยียดตรงไม่ทำเป็นนาคลัยองหรือนาคสะดุ้งแบบกรุงเทพฯ อันเป็นรูปแบบที่นิยมของช่างท้องถิ่นล้านนา

หอไตร วัดประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (รูปที่ 3)

รูปที่ 3 หอไตร วัดประตูป่า อ. เมือง ลำพูน

เป็นหอไตรที่สวยงามที่สุดอีกหลังหนึ่ง อยู่ในเขตที่ชาวเวียงยองมาตั้งบ้านเรือนอยู่ ตามประวัติกล่าวว่าช่างชาวยองเป็นผู้สร้างและถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของกลุ่มชนชาวยอง หอไตรสร้างด้วยไม้ทั้งหลังยกใต้ถุนสูง มีขนาดใหญ่โต ลักษณะอาคารโดยรวมแสดงให้เห็นว่าน่าจะได้รับอิทธิพลการทำหอไตรแบบที่นิยมทางภาคกลาง กล่าวคือการทำอาคารไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุน ทำทางขึ้นด้านหน้าเพียงด้านเดียว มีชานทางเดินโดยรอบ ตรงกลางก่อเป็นห้องเพื่อเก็บพระคัมภีร์

ฝาผนังด้านนอกเขียนลายทองรูปเทพนมเต็มพื้นที่ ทำนองเดียวกับหอเขียนวังสวนผัดกาดซึ่งเชื่อกันว่าเป็นฝีมือของช่างชาวยูรยา แม้ว่าลวดลายที่ปรากฏในปัจจุบันยังเป็นปัญหาในด้านการกำหนดอายุก็ตาม แต่สิ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะของช่างท้องถิ่นชาวยอง ได้แก่ การทำหลังคาซ้อนชั้นที่มีการยกคอสอง และหลังคากันสาดคลุมตัวอาคารทั้งสี่ด้าน เพื่อกันแดด กันฝน และกันลมได้ดี

ส่วนนาครีทนต์และคอสองประดับด้วยไม้ฉลุลวดลายพรรณพฤกษา เครื่องไม้หลังคาเป็นรูปแบบไทยพื้นบ้านล้านนาที่ได้รับอิทธิพลจากทางภาคกลาง กล่าวคือ การทำหลังคาทรงจั่วสูงแบบทางภาคกลาง ประดับช่อฟ้าเป็นเศียรนาครีมีปีก หางหงส์รูปเศียรนาครี ลักษณะเดียวกับศิลปะไทลื้อ ที่พบแถบเชียงใหม่และในหลวงพระบาง รูปแบบนี้ได้พัฒนามาเป็นลักษณะเฉพาะของล้านนา บ้านลมเป็นลำตัวนาครีเหยียดตรง (รวย) หน้าบันประดับไม้ฉลุลายเครือเถาพรรณพฤกษา มีเทพนมประทับสองข้าง เดิมมีการลงรักปิดทอง แต่ปัจจุบันลบเลือนไปจนเกือบหมดแล้ว ยังคงเห็นร่องรอยชัดเจนบริเวณกรอบหน้าบันด้านใน

หอไตร วัดหมูเป็ง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน (รูปที่ 4)

รูปที่ 4 หอไตร วัดหมูเป็ง อ. ป่าซาง ลำพูน

พบหอไตรสร้างด้วยไม้รูปแบบศิลปะพื้นบ้านล้านนา ยกใต้ถุนสูง แต่เสาปูนในปัจจุบันนั้นอาจจะเปลี่ยนใหม่แทนที่เสาไม้ซึ่งผุพังไปก่อน เมื่อตั้งข้อสังเกตในเบื้องต้นพบว่าลายลูกไม้ประดับแนวซื่อใต้ถุนนั้นดูขัดแย้งกับเสาปูน การยกใต้ถุนสูงเป็นพิเศษเกิดเป็นลานโล่งใต้อาคารสามารถใช้งานได้ ขนาดของอาคารที่มีขนาดใหญ่ ประกอบกับหลังคาที่ยื่นออกมาปกคลุมชาน ซึ่งมีใช้การตั้งหอไตรไว้กึ่งกลางน้ำ เนื่องจากรูปแบบอาคารสะท้อนให้เห็นความตั้งใจรักษาพื้นที่ใต้ถุนไว้ใช้งาน

หอไตรชั้นบนก่อเป็นฝาไม้เรียบปิดมิดชิดทั้งสี่ด้าน มีชานเดินได้โดยรอบ ระเบียงประดับลูกกรงไม้ฉลุสวย ฝาอาคารเจาะหน้าต่างบานหน้าต่างไม่มีลวดลายใดๆ หลังคาเครื่องไม้ทำเลียนแบบหลังคาซ้อนกันสองชั้นแบบที่นิยมในศิลปะพื้นบ้านล้านนา ประดับลวดลายหน้าบัน รวงผึ้ง โกงคิ้ว บนฝาด้านอาคารโดยตรง เนื่องจากอาคารไม่ได้มีลักษณะการยกเก็จอย่างที่นิยมทำกันในรูปแบบศิลปะไทยประเพณี หน้าบันและรวงผึ้งประดับไม้ฉลุเขียนสีทองด้านหลังประดับกระจกสี เป็นลายพรรณพฤกษา ก้านใบ และออกช่อดอก ได้แก่ ดอกโบตั๋น ต่อเนื่องเต็มพื้นที่ หลังคาประดับซ่อฟ้าลักษณะอ่อนช้อยคล้ายกับรูปแบบที่นิยมในศิลปะทางภาคกลาง กรอบหน้าบันประดับนาคเหยียดตรงอันเป็นลักษณะที่นิยมในรูปแบบล้านนา หางหงส์ที่ทำเป็นหัวนาคลักษณะอ่อนช้อย การประดับหัวนาคเล็กเรียงรายตามสันหลังคา ยังผลให้หอไตรที่มีอาคารเรียบง่าย กลับโดดเด่นดูมีชีวิตชีวา

หอไตร วัดบ้านหลุก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (รูปที่ 5)

รูปที่ 5 หอไตร วัดบ้านหลุก อ. เมือง ลำพูน

เป็นอาคารสองชั้นที่ก่อยกเสาจิ้งมี
ใต้ถุนสูง และมีรูปแบบสะท้อนฝีมือช่างพม่า
อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ตัวอาคารทั้งสองชั้น
ก่อเป็นฝาไม้เรียบทั้งสี่ด้าน เสาสี่เหลี่ยมใต้ถุน
ก่อด้วยอิฐ อาคารชั้นแรกเจาะช่องหน้าต่าง
ด้านละไม่เกินหนึ่งบาน ในขณะที่ชั้นสองมีหน้า
ต่างระหว่างเสา หลังคาชั้นคลุมชายคาทั้งสอง
ชั้น คันทวยไม้รองรับชั้นหลังคาจลุลวดลาย
แบบเดียวกันกับลวดลายที่ขอบหน้าต่าง คาด
ว่าเป็นงานที่ซ่อมใหม่ในระยะหลัง

จากการสำรวจพบคันทวยเก่าที่จลุลายสัตว์จำพวกนกครุฑและสิงห์ สวมเครื่อง
แต่งกายระบุว่าเป็นลึงชั้นสูง คาดว่าน่าจะหมายถึงหนุมาน ภายในหอไตรมีการประดับ
ลวดลายเฉพาะที่ตัวเสาและซุ้มยื่นโครงสร้างอาคาร หลังคาหน้าจั่วแบบศิลปะไทย คือ
มีปานลม ซ่อฟ้า และหางหงส์ ที่หน้าบันประดับลวดลายแบบที่นิยมในสกุลช่างล้านนา
บานหน้าต่างเขียนภาพลายเส้นเทวดาถือพระขรรค์และคัมภีร์นุ่งผ้าแบบพม่า และที่มุม
ด้านนอกอาคารชั้นบนส่วนที่เป็นห้องเก็บพระคัมภีร์ ประดับเทวดาประทับยืนบนนก
หัสติลึงค์ทั้งสี่มุม ปลายสันหลังคาประดับหงส์ ซึ่งเป็นรูปแบบการประดับอาคารในศาสน
สถานอิทธิพลศิลปะพม่า

กลุ่มที่ 2 กลุ่มทรงตีก่ออิฐถือปูนผสมเครื่องไม้

หอไตรบางแห่งอาจจะสร้างโดยนำรูปแบบมาจากภาคกลาง แต่ส่วนมากจะมี
ลักษณะที่เป็นอาคารมีซุ้มหน้าต่างหรือประตูแบบตะวันตก ซึ่งเชื่อว่าเป็นรูปแบบที่นำ
เข้ามาในล้านนาโดยชาวพม่าและชาวอังกฤษ กล่าวคือ ความนิยมในการสร้างหอไตร
เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนและมีประกอบเครื่องบนหลังคาด้วยไม้นั้น อาจจะมีปรากฏมาแล้ว

อย่างน้อยตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา⁴ อันเป็นระยะเวลาที่กรุงเทพฯ มีบทบาทสำคัญในการปกครองและการดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองในเรื่องการแต่งตั้งพระยาหรืออุปราชเมืองเชียงใหม่และลำพูน เป็นต้น⁵

ที่สำคัญคือมีการทำนุบำรุง บูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่างๆ ในเมืองลำพูน จึงเป็นไปได้ที่จะมีการนำรูปแบบการสร้างอาคารก่ออิฐถือปูนขึ้นมาจากกรุงเทพฯ ในระยะเวลาดังกล่าว จากการศึกษาเมืองลำพูนครั้งนี้ พบว่าหอไตรที่สร้างเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนมีทั้งที่ก่ออิฐถือปูนทั้งสองชั้น หรือก่อเพียงชั้นล่างเพียงชั้นเดียว โดยที่ชั้นบนและเครื่องบนหลังคาทำด้วยไม้แกะสลักปิดทองประดับกระจก ส่วนที่เป็นหลังคาโดยมากมีรูปแบบไทยพื้นบ้านล้านนา ซึ่งได้รับอิทธิพลสกุลช่างไทยประเพณีทางภาคกลาง แต่มีวิวัฒนาการมาจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของสกุลช่างล้านนาแล้ว อย่างไรก็ตาม หอไตรที่สร้างโดยช่างท้องถิ่น เช่น ชาวยอง มักจะสังเกตได้จากการสร้างหลังคาลดชั้นที่มีการยกคอสอง ซึ่งพบอยู่ในงานศิลปกรรมของชาวไทลื้อและชาวยอง

ภายหลังจากที่อังกฤษเข้ายึดการปกครองประเทศพม่าได้ในปี พ.ศ. 2369 ชาวอังกฤษดำเนินการขอสัมปทานป่าไม้กับอาณาจักรล้านนา โดยเฉพาะการดำเนินการสัมปทานป่าไม้ที่เมืองลำพูนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2372 การเดินทางเข้ามาทำป่าไม้ของชาวอังกฤษและชาวพม่า จึงอาจจะมีการนำเอารูปแบบศิลปะตะวันตกและศิลปะพม่ามาใช้ในงานศิลปะในอาณาจักรล้านนา การเดินทางเข้ามาทำงานของชาวพม่ามีระยะเวลาต่อเนื่องมาจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อชาวพม่าตั้งชุมชนขึ้นที่ใดมักจะสร้างวัดไว้ที่นั่น ดังที่ปรากฏหลักฐานวัดที่มีจำนวนมากกระจายทั่วไปในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แพร่ และน่าน⁶

⁴ ศักดิ์ชัย สายสิงห์, งานช่างสมัยพระนั่งเกล้า, (กรุงเทพฯ : มติชน, 2551), 73.

⁵ จดหมายเหตุแห่งชาติ, หจญ. ร.3 จศ.1204 เลขที่ 14.

⁶ สวัสดิ์ อ่องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, (กรุงเทพฯ, บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539), 276.

รูปที่ 6 เทวดาแบบพม่า ประดับหอไตร
วัดป่าช่างงาม อ. ป่าช่าง ลำพูน

อิทธิพลรูปแบบอาคารก่ออิฐถือปูนสองชั้นแบบตะวันตกทรงหลังคาเครื่องไม้แบบไทยอาจมีผู้นำขึ้นมาจากทางกรุงเทพฯ แต่รูปแบบและการประดับลวดลายที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวที่ไม่ปรากฏในอาคารทางภาคกลาง ทำให้สันนิษฐานได้ว่าหอไตรจำนวนมากที่เมืองลำพูนสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานงานช่างพม่าและอิทธิพลตะวันตกชาติอังกฤษที่เข้ามาปกครองประเทศพม่าในระยะนั้น มีรูปแบบของศิลปะตะวันตกผสมผสาน กับ อิทธิพลศิลปะไทยที่มีการปรับปรุงเป็นลักษณะพื้นบ้านล้านนาแล้ว

ตัวอย่างหอไตรที่แสดงอิทธิพลรูปแบบศิลปะพม่า ซึ่งสามารถสังเกตได้จากลักษณะการประดับรูปเทวดาตามมุมอาคารด้านนอกของชั้นบน (**รูปที่ 6**) หรือवादไว้ที่บานประตูหน้าต่าง รูปเทวดาเหล่านี้หรือที่เรียกว่า “ผีแน็ด” ซึ่งชาวพม่าถือว่าเป็นผีผู้ดูแลศาสนสถาน หรือผู้ดูแลคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งในวัฒนธรรมความเชื่อของชาวพม่ามีรูปผีนี้ประมาณ 20 ตน เชื่อว่าอาจจะเป็นผลงานของช่างชาวพม่าที่มีโอกาสถ่ายทอดศิลปะของตนเองไว้ในงานก่อสร้างอาคารในศาสนสถานเหล่านี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา นอกจากนี้ หากเป็นหอไตรที่สร้างในรูปแบบตะวันตก ก็มักจะทำประตูหน้าต่างเป็นวงอาร์คโค้ง ประดับลวดลายใบไม้แบบฝรั่งที่เรียกกันว่า “ใบอะแคนดัส” บางครั้งอาจจะมีการประดับปูนปั้นถือคัมภีร์ ซึ่งเป็นอิทธิพลพม่าเข้ามาปะปนในอาคารอิทธิพลตะวันตก ประดับเป็นรูปลอยตัวเทวดายืนถือคัมภีร์ไว้ทั้งสี่มุมด้านนอกอาคารชั้นบน หรือประดับไว้ระหว่างช่องหน้าต่างทั้งชั้นบนและชั้นล่าง

กลุ่มที่ 2.1 หอไตรที่สร้างเป็นอาคารสองชั้นในรูปแบบศิลปะไทยล้านนา หอไตร วัดพระธาตุหริภุญไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (รูปที่ 7)

รูปที่ 7 หอไตรวัดพระธาตุหริภุญไชย อ.เมือง ลำพูน

จัดเป็นหอไตรที่สำคัญที่มีลักษณะโดดเด่นในแง่ของการสถาปัตยกรรมในรูปแบบศิลปะไทยทั้งหมด กล่าวคือ เป็นอาคารสองชั้นสร้างในผังสี่เหลี่ยมออกมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ซึ่งเป็นลักษณะรูปแบบที่พบบากทางภาคกลาง อาคารชั้นล่างก่อบนฐานสูงด้วยอิฐถือปูนทาสีแดงเรียบ มีทางเข้าทางด้านหน้าเพียงด้านเดียว ด้านหลังก่อทึบ ชุ่มหน้าต่างแสดงรูปแบบศิลปะล้านนา อาคารชั้นบนสร้างเป็นเครื่องไม้สลักกลวงรักปิดทองบนพื้นสีแดงชาด หลังคาทรงไทยล้านนาที่เป็นรูปแบบพัฒนามาจากศิลปะภาค

กลาง รอบฐานอาคารชั้นบนประดับลวดลายรูปสัตว์ในจินตนาการต่างๆ เช่น สิงห์ ก็เลน อยู่ในกรอบแปดเหลี่ยม ตัวอาคารและส่วนรองรับหลังคา ตลอดจนส่วนที่เป็นคอสอง ล้วนประดับลวดลายพรรณพฤกษาประดิษฐ์สีทองบนพื้นแดงชาด การทำหลังคาซ้อนสองชั้นออกมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลังเป็นรูปแบบที่รับมาจากรัตนโกสินทร์⁷ หรือที่เรียกกันในท้องถิ่นว่า “ฮอดสองชั้น” มีบันไดนาคทั้งสองด้านซึ่งทำไว้เพื่อความสวยงามแต่ไม่ได้เพื่อใช้งาน บานประตูทางเข้าเขียนรูปเทวดาผู้พิทักษ์รักษาพระคัมภีร์ (ทวารบาล) ลวดลายที่หน้าบันไม้สลักปิดทองประดับกระจกแบ่งเป็นช่องขนาดต่างๆ ช่องประธานทำเป็นหน้ากักรัตนขบนพื้นกระจกสีน้ำเงิน ระหว่างเสารองรับหลังคามุขหน้าและหลังประดับโค้งคิ้วเปรียบเทียบกับที่วัดพระสิงห์ มีนาคทนต์ตามเสารองรับ

⁷สันติ เล็กสุขุม, ศิลปะภาคเหนือ : หริภุญไชย - ล้านนา, 58.

หลังคาต้านข้างอาคาร กรอบหน้าต่างเป็นนาคยึดตรง (รวาย) ไม่ทำเป็นนาคสะดุ้งตั้งที่นิยมทำกันในวัดทางภาคกลาง ลักษณะช่อฟ้า เป็นหัวนาคที่มีหงอนประดับปลายใกล้เคียงกับที่พบในสกุลช่างกรุงเทพฯ ข้อสังเกตสำคัญที่เป็นลักษณะเฉพาะในศิลปะล้านนา คือ การประดับบราลีเป็นระยะอาจเพื่อแสดงถึงสัญลักษณ์ของเขาสัตตบริภัณฑ์ ตรงกึ่งกลางสันหลังคาทำเป็นรูปเจดีย์มีพระพุทธรูปประทับยืนอยู่ในซุ้มเรือนธาตุทั้งสี่ด้าน ซึ่งน่าจะหมายถึงเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีความสำคัญเพื่อความเป็นศูนย์กลางจักรวาล

ในเมืองต้นอาจจะนำไปเปรียบเทียบกับหอไตรวัดพระสิงห์ เชียงใหม่ ที่อาจจะสร้างก่อนหอไตรวัดพระธาตุศรีบุญชัย และที่สำคัญคือหอไตรวัดพระสิงห์มีรูปแบบทางศิลปกรรมที่สามารถกำหนดอายุได้ว่าน่าจะมียุคจากหลักฐานการสร้างครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2354 และงานประดับตกแต่งจากการบูรณะครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2469^๑ หอไตรทั้งสองแห่งเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นล่างและชั้นบนเป็นเครื่องไม้

หอไตรลักษณะนี้ได้พบอยู่หลายแห่งส่วนใหญ่เป็นงานที่สร้างในเขตเมืองลำพูน เช่น หอไตรวัดช้างรอง วัดเมืองยู อำเภอมือง จังหวัดลำพูน เป็นต้น

---

^๑ดูใน จิระศักดิ์ เดชวงศ์ญา และคณะ, หอไตรวัดพระสิงห์ ประวัติลักษณะศิลปกรรมและแนวทางการอนุรักษ์, (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539), 104.

หอไตร วัดช้างรอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (รูปที่ 8)

รูปที่ 8 หอไตรวัดช้างรอง อ. เมือง ลำพูน

สมัยรัชกาลที่ 3 กล่าวคือ ลายดอกโบตั๋นแตกกิ่งออกข้อต่อเนื่องเป็นเถาคกลมพื้นที่ หนดประดับกรอบหลังคาหน้าบันทำเป็นนาคล้านนา ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับนาคันทวยรองรับหลังคาและที่กรอบซุ้มหน้าต่าง

จัดอยู่ในกลุ่มอาคารที่มีความงามเปรียบเทียบได้กับหอไตรวัดพระธาตุหริภุญไชย กล่าวคือ มีรูปแบบศิลปะไทยล้านนา บานประตูหน้าต่างไม้แกะสลักรูปเทวดาพนมมือยืนบนดอกบัว กรอบซุ้มหน้าต่างทำรูปแบบศิลปะพื้นบ้านล้านนา รวงผึ้งหรือที่ทางภาคเหนือเรียกว่า “โก่งคิ้ว” ฉลุลายนาคท่ามกลางพรรณพฤกษา หลังคาทรงเครื่องไม้ซ้อนสองชั้น หน้าบันไม้แกะสลักประดับกระจกแบ่งเป็นช่องๆ ลายพรรณพฤกษา ประดิษฐ์รูปแบบที่นิยมทางภาคกลางใน

กลุ่มที่ 2.2 หอไตรที่สร้างเป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐถือปูนรูปแบบตะวันตก ทรงหลังคาเครื่องไม้

รูปที่ 9 หอไตร วัดป่าชางงาม อ. ป่าชาง ลำพูน

หอไตรในกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับอิทธิพลศิลปะตะวันตก ที่ทำเป็นตึกสองชั้นก่ออิฐถือปูน หลังคาเป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้องแบบไทยพื้นบ้าน หอไตรที่วัดป่าชางงาม อำเภอป่าชาง (รูปที่ 9) จัดเป็นตัวอย่างที่มีลักษณะโดดเด่นของการผสมผสานรูปแบบศิลปะไทยในอาคารแบบตะวันตกประดับตกแต่งลดทอนอิทธิพลศิลปะพม่าได้อย่าง

น่าชม อาคารก่ออิฐถือปูนสองชั้น ชั้นล่างทำประตูเข้าด้านหน้าประตูเดียว ด้านข้างเป็นประตูหลอกสามบานรูปแบบอาร์คโค้ง ประดับปูนปั้นใบไม้ประดิษฐ์แบบศิลปะตะวันตกเหนือประตูทางเข้าด้านหน้ามีลายปูนปั้นทาสีปิดทองรูปหงส์คู่ในศิลปะพม่า อาคารชั้นบนเจาะช่องประตูทรงฝรั่งด้านหน้า ด้านข้างเจาะช่องหน้าต่างสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านละสามบาน ที่สำคัญคือการประดับลายปูนปั้นช่อใบอะแคนดัสในแจกันอยู่เหนือขอบหน้าต่าง การประดับลดทอนที่เป็นอิทธิพลพม่าที่สำคัญคือ รูปเทวดาผู้พิทักษ์ที่อยู่ตามมุมอาคารทั้งสิ้นและตามเสาชั้นบนของอาคาร ซึ่งเป็นลักษณะการตกแต่งในศิลปะพม่าผ่านู่งเทวดาทำเป็นลายใบอะแคนดัสฝรั่ง

สันนิษฐานว่าในระยะแรกหอไตรหลังนี้คงจะมีความงามเป็นพิเศษ เนื่องจากมีร่องรอยการทาสีทั้งหลังและเขียนลดทอนเป็นสีทองหลงเหลือตามส่วนต่างๆของอาคาร ดังที่ปรากฏบริเวณเหนือหน้าต่างและพื้นด้านหลังเทวดาผู้พิทักษ์ นอกจากนี้ยังพบร่องรอยการประดับลดทอนที่คิ้วอาคาร หรือที่ประตูด้านหน้าของอาคารชั้นบนตลอดจนหน้าบันหลังคาด้วยกระจกสิรูปทรงต่างๆ ประกอบกันเป็นลดทอน เช่น ลายดอกพิกุลที่ครึ่งล่างของหน้าบัน ส่วนหน้าบันชั้นบนยังคงทำลดทอนรูปแบบศิลปะไทยคือ เป็นลายเถาดอกโบตันประดับกระจกสี หลังคาลดทอนสองชั้นรูปแบบเรียบง่ายมุงกระเบื้องดินขอ ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ในรูปแบบพื้นบ้านล้านนา

รูปที่ 10 หอไตร วัดลำช้าง อ. เมือง ลำพูน

ความคิดสร้างสรรค์ของช่างในการผสมผสานรูปแบบศิลปะไทยกับศิลปะตะวันตกและศิลปะพม่า นั้น ยังสะท้อนให้เห็นจากหอไตรที่วัดลำช้าง เขตอำเภอเมือง (รูปที่ 10) เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนบนฐานสูง อาคารชั้นบนเป็นไม้ หลังคาเครื่องไม้รูปแบบที่นิยมในกลุ่มชาวยอง ประดับช่อฟ้า ใบระกาหางหงส์ ฐานอาคารมีความสูงเป็นพิเศษ เจาะช่องประตูรอบอาคาร แต่ใช้งานเพียงด้านหน้าด้านเดียว มีลักษณะของอาคารในศิลปะตะวันตก เช่น การทำประตูโค้งมีหัวเสา หรือการประดับเสาหลอก แต่มีการปรับลดลวดลายไทยมาใช้ในการตกแต่ง อาร์คโค้งแหลมเป็นรูปนาคสองตัวทอดหัวลงมาทั้งสองข้างและหันหัวเข้าด้านในวงโค้ง บานประตูไม้สลักลายคลื่นน้ำรับกับตัวนาคด้านบน หน้าบันชุ้มประตูและพื้นที่เหนือกรอบชุ้มประดับปูนปั้นทาสีเขียนลายทองเป็นรูปเครือเถาดอกไม้ เสาระหว่างประตูประดับเสาหลอกเป็นเกลียวตลอดทั้งต้น หัวเสาทำซ้อนกันสองชั้น ประดับประติมากรรมลอยตัวของหัวช้างที่เสาด้านบนที่ติดกับช่อหลังคาอีกฝั่งเสาที่กำแพงทางเข้าด้านหน้ามีการประดับลวดลายข้างสามเศียร ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับพระอินทร์ อย่างไรก็ตาม การเน้นประดับรูปช้างก็น่าจะเกี่ยวข้องกับชื่อวัดลำช้าง ซึ่งสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่สำคัญคือการประดับพระเกี้ยวพระบรมราชสัญลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ที่ชุ้มประตูซึ่งช่วยให้กำหนดอายุหอไตรด้วยเช่นกัน (รูปที่ 10ก, 10ข)

รูปที่ 11 หอไตร วัดหนองเงือก อ. ป่าซาง ลำพูน

หลังคาของหอไตรแห่งนี้ เป็นเพียงแห่งเดียวที่ทำทรงปั้นหยา ซึ่งเป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมแถบเมืองมลายู ซึ่งมักพบในการสร้างเรือนแบบขนมปังขิง ที่สำคัญที่สุดคือ การเขียนจิตรกรรมฝาผนังภายในอาคารชั้นล่างโดยช่างชาวพม่า บุคคลในเรื่องนั้นเขียนลายเส้น ส่วนองค์ประกอบสำคัญ เช่น

ปราสาท เจดีย์ บนพื้นเรียบขาว มีทั้งพุทธประวัติตอนเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แสดงพระพุทธรเจ้าถือบาตรประทับบนดอกบัว มีเทวดากางฉัตรอยู่เบื้องหลัง ตามด้วย ขบวนพระสาวกถือบาตร เบื้องหน้าพระพุทธรองค์มีบรรดากษัตริย์ บุคคลชั้นสูงมารอรับเสด็จเพื่อถวายอาหารและดอกไม้ ซึ่งเป็นเรื่องของการทำบุญตักบาตรเทโวในเทศกาลวันออกพรรษาในสมัยหลัง ที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติตอนเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากภาพเจดีย์จุฬามณีที่วาดไว้ทางตอนบน เยื้องไปทางด้านขวาของพระพุทธรองค์ (รูปที่ 11ก และ 11ข)

นอกจากนี้ ยังมีภาพเล่าเรื่องทศชาติตอนมหาชนก และภาพจับเล่าเรื่องรามเกียรติ์ตอนทศกัณฐ์ลักนางสีดา สภาพของจิตรกรรมในปัจจุบัน บางส่วนลบไปมากแล้ว ส่วนที่เหลืออยู่ได้รับการเขียนซ่อมแซมใหม่

รูปที่ 11ก ภาพรามเกียรติ์ ทศกัณฐ์และนางสีดา วัดหนองเงือก

รูปที่ 11ข พุทธประวัติตอนเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วัดหนองเงือก

หอไตร วัดแม่แรง อำเภอป่าซาง (รูปที่ 12, 12ก)

รูปที่ 12 วัดแม่แรง อ. ป่าซาง ลำพูน

รูปที่ 12ก องค์ประกอบหลังคา วัดแม่แรง

ตัวอาคารอยู่ในรูปแบบอิทธิพลตะวันตก ประตูและหน้าต่างทำทรงอาร์คโค้งครึ่งวงกลม ประดับเสาเรียบและมีลวดลายใบไม้ประดับขลุ่ยแบบ ตะวันตกที่วงโค้งของประตูของอาคารชั้นล่าง ประตูด้านข้างทำเป็นประตูหลอกทั้งสิ้น อาคารชั้นบนเจาะช่องหน้าต่างที่ศิลปะหนึ่งบาน ขนาบข้างด้วยหน้าต่างจำลอง หลังคาเครื่องไม้เป็นแบบ ศิลปะพื้นบ้านล้านนา กล่าวคือ หลังคาลดชั้นสองระดับ ปีกหลังคาทั้งสองข้างยื่นปกคลุมตัวอาคารด้านบนลงมา ลายหน้าบันเป็นงานไม้แกะสลักประดับกระจุกหูกงอวะ หรือที่เรียกว่า “กระจุกเกียบ” ลวดลายดอกโบตั๋น ดอกประจานตรงกลางแตกกิ่งออกช่อดอก ต่อเนื่องเป็นขนาดเล็กลดหลั่นกัน และผูกกิ่งต่อเนื่องเป็นตาข่ายเต็มพื้นที่กรอบหน้าบันและส่วนที่เป็นปีกนก ซึ่งเป็นลักษณะที่นิยมทำในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องถึงรัชกาลที่ 7 นาคกรอบ หน้าบันตัวเหยียดตรง ไม่ทำเป็นนาคสะดุ้งดังที่พบในศิลปะภาคกลาง หัวนาคแสดงรายละเอียดชัดเจน ช่อฟ้าทำลายสะบัดไหวแตกต่างจากทางกรุงเทพฯ ตัวอาคารตกแต่งแบบเรียบๆ ประกอบเครื่องไม้หลังคาทรงไทยพื้นบ้านเช่นนี้ ทำให้อาคารแห่งนี้มีความงามแบบที่ลงตัวพอเหมาะพอดี น่าเสียดายที่ปรากฏรอยร้าวตลอดรอบตัวอาคาร ส่งผลให้อาคารแห่งนี้อยู่ในสภาพน่าเป็นห่วง โดยอาจจะมีการบูรณะหรือเป็นเรื่องความผิดพลาดในขั้นตอนการบูรณะ

ในปัจจุบัน หน้าทีของหอไตรในศาสนสถาน que สร้างเพื่อเก็บรักษาหนังสือพระธรรม คัมภีร์ต่างๆ มีความสำคัญที่ลดน้อยลงอย่างมาก หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ไม่มี ความจำเป็นในการสร้างหอไตรดังเช่นสมัยก่อน ทั้งนี้ ความสะดวกรวดเร็วในการจัดพิมพ์เอกสาร และอาคารศาสนสถานต่างๆ ล้วนสร้างด้วยการก่ออิฐถือปูนแทบทั้งสิ้น ทำให้สามารถจัดปัญหาการระวังมด ปลวก เพียงแค่จัดเก็บในตู้พระธรรมที่ตั้งไว้ในอาคารก็สามารถชะลออายุของหนังสือได้อีกนาน ในยุคสมัยก่อนที่ต้องใช้เวลามากพอสมควรในการจารพระธรรม คัมภีร์บนใบลานจำนวนร้อยๆ พับ ทั้งยังต้องระวังปลวกที่ สามารถทำลายเอกสารเหล่านี้ภายในระยะเวลาอันสั้น หอไตรย่อมมีความสำคัญมากกว่าในยุคปัจจุบัน เหลือเพียงสิ่งหนึ่งที่ควรคำนึง นั่นคือการอนุรักษ์ ทำนุบำรุงรักษาสิ่งที่เหลือจากวันวานนี้ ให้ตกทอดสู่ลูกหลานต่อไป